

ПЕДАГОГІЧНА МОДЕЛЬ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ПОТЕНЦІЙНОГО АНГЛОМОВНОГО СЛОВНИКА

У статті обґрунтована: доцільність створення і розробки педагогічної моделі процесу формування потенційного англomовного словника майбутніх філологів для сприймання автентичного мовлення; суть і послідовність усіх видів мовних, перед-мовленнєвих та мовленнєвих дій і видів мовленнєвої діяльності для досягнення кінцевої мети навчання досліджуваного предмета, а також наочно демонструється зв'язок і залежність усіх компонентів даної моделі.

Ключові слова: *Іншомовний потенційний словник, професійна компетенція системно-комунікативний метод, етапи та цілі навчання, елементи предмета навчання, компоненти змісту навчання, методи навчання і контроль результатів навчання.*

Актуальність проблеми зумовлена зростанням вимог до професійної підготовленості випускників філологічних факультетів, що, у свою чергу, зумовлює необхідність інтенсифікації та раціоналізації процесу навчання англійської мови, за рахунок максимального використання автентичних матеріалів. Одним із засобів удосконалення іншомовних мовленнєвих можливостей студентів, є формування в учнів іншомовного потенційного словника, який, за певних умов навчання, може значно розширити їх можливості читання автентичної професійної літератури, говоріння з носіями мови та письмового ділового спілкування.

Ефективність процесу формування потенційного англomовного словника значною мірою залежить від виконання умов використання педагогічних технологій, які сприяють створенню діяльнісного, творчого, інтерактивного і особистісно-розвивального навчального середовища і стимулюють самостійність, активність, творчість майбутніх філологів, розвиток професійної компетенції в рамках системно-комунікативного методу [4].

Спираючись на теоретичну базу, розроблену вченими в галузі педагогічних і інформаційних технологій, а також орієнтуючись на принципи, покладені в основу процесу формування потенційного словника студентів-філологів, нами була розроблена лінгводидактична модель, яка сприяє підвищенню ефективності процесу формування потенційного англomовного словника для сприймання автентичного мовлення [2].

Педагогічна модель - це науково обґрунтована схема досліджуваного об'єкта в динаміці його розвитку, яка відображає цілісність вивчення процесу, так як дає можливість побачити не тільки елементи, але і зв'язки між ними. У даному випадку, це процес формування потенційного словника для сприймання новинних повідомлень у всіх його компонентах, які послідовно розвиваються [5].

Мета статті полягає у розробці та обґрунтуванні моделі процесу формування потенційного англomовного словника майбутніх філологів для сприйняття автентичної мови.

Розглянута нами модель складається з наступних компонентів: етапів, цілей, елементів предмета навчання, компонентів змісту навчання, методів навчання і контролю результатів навчання. Для більш чіткого уявлення, розглянемо кожен компонент нашої моделі окремо.

Етапи і цілі навчання. Розроблена нами педагогічна модель процесу формування потенційного англomовного словника для сприймання автентичного мовлення заснована на системно-комунікативному методі і складається з трьох взаємопов'язаних і взаємозумовлюючих один одного етапів: 1) лінгво-комунікативний; 2) умовно-комунікативний; і 3) реально-комунікативний.

Перший - лінгво-комунікативний етап - спрямований на розширення лексичних знань і демонструє дидактичну послідовність виконання педагогічних дій щодо забезпечення знань, навичок і вмінь номінативної, деривативної та ідіомативної лексики на мовному та комунікативному рівнях, достатніх для прослуховування навчального тексту в межах певної тематики з його подальшим обговоренням.

Метою другого умовно-комунікативного етапу є розвиток умінь читання і сприймання на слух адаптованих автентичних аудіотекстів.

На третьому, реально-комунікативному етапі, розвиваються вміння сприймання на слух неадапованих автентичних новинних сюжетів, а також узагальненого і детального викладу прослуханої інформації в інтерпретованому вигляді.

Цілі навчання. Конкретні цілі є одним з головних факторів, що визначають взаємну діяльність компонентів моделі між собою, а їх досягнення сприяє цілісності процесу формування потенційного англomовного словника. У практичній індивідуальній діяльності кожного етапу вони трансформуються в приватні цілі [1].

Елементами предмета навчання на першому, лінгво-комунікативному, етапі є: номінативна, деривативна й ідіомативна лексика. Де, номінативна - це слова різних частин мови, які мають семантичну спільність і служать для іменування явищ дійсності.

Деривативна - слова утворені від існуючих вже слів номінативної групи, за допомогою діючих моделей словотворення (деривації) і словоскладання.

Ідіомативна - лексика цієї групи представлена у вигляді як стилістично забарвлених, так і нейтральних парно з'єднаних слів (фразові дієслова, ідіоми) або груп слів (прислів'я, приказки тощо), які служать будівельним матеріалом для розгорнутих фраз, речень, а також їх інтерпретації.

Елементами предмета навчання на другому, умовно-комунікативному етапі, є автентичні тексти першого і другого рівнів адаптованості для прослуховування і переказу.

Автентичні тексти як для читання, так і для аудіювання складені на основі автентичних газетних повідомлень, адаптованих на середньому рівні, тобто вони містять незнайомі слова, призначені для мовної та контекстуальної

здогадки, кількість яких не повинна перевищувати 10% - 15% від загального числа лексичних одиниць у тексті - це тексти першого рівня адаптованості і 20% - 30% - другого рівня адаптованості. Це становить 4-6 слів, у першому випадку, і 7-10 - у другому на один текст у 15-20 рядків, так як це новинний текст і відрізняється своєю стислістю та лаконічністю, де решта 210-215 слів є знайомими. Під адаптацію на цьому рівні потрапляють ідіоми і фразові дієслова, які рідко зустрічаються; важкі для розуміння назви, терміни; малопоширені реалії та скорочення. Решта незнайомого матеріалу тексту буде або "опускатися", або самостійно семантизуватися за допомогою всіх видів здогадки.

Елементами предмета навчання на третьому, реально-комунікативному етапі, є автентичний текст для читання і обговорення, а також автентичний текст для прослуховування та інтерпретації.

Автентичні відеосюжети абсолютно природні, оригінальні і автентичні, вони не потребують ніякої адаптації. У цих повідомленнях присутня як номінативна, деривативна так і ідіомативна лексика. Навчальний характер процесу сприймання на слух ЗМІ повідомлень присутній лише у відборі викладачем сюжетів, що містять інформацію з досліджуваної теми. Сам же процес добування інформації з відео сюжету повністю самостійний з боку студента, оскільки перегляд новин здійснюється в реальному часі і з реальною швидкістю пред'явлення аудіо / відео матеріалу, а це 150-170 слів на хвилину.

Компонентами змісту навчання в нашій моделі є: знання (1,2,3), навички (1,2,3) та вміння (1,2,3) на першому етапі; передмовленнєві та умовно-мовленнєві вміння на другому етапі, і реально мовні вміння на третьому етапі. Представляючи кожен з них детальніше, ми також будемо відзначати і методи набуття, формування і розширення кожного з розглянутих компонентів змісту навчання [3].

Так, у загальному педагогічному розумінні, *знання* - це розуміння і збереження в пам'яті фактичного матеріалу. У нашій же моделі, *знання 1* - це загальні мовні знання номінативної лексики на рецептивному і репродуктивному рівнях; *знання 2* - лінгвістичні знання деривативної лексики, тому що мова буде йти про похідні форми досліджуваної лексики, які утворені шляхом граматичних трансформацій, і *знання 3* - лінгвокраїнознавчі знання ідіомативної лексики, яка вимагає спеціальних знань, необхідних для її нормативного вживання в мові, оскільки їй притаманні такі складні за семантизацією та вживанням стилістичні прийоми, як-то: ідіоми, фразові дієслова, гіперболи, метафори і алюзії і т. ін.

Навички в теорії педагогіки - це автоматизовані компоненти свідомої дії людини, які виробляються у процесі його виконання. Звідси, у нашій моделі, *навички 1* - це мовні навички вживання номінативної лексики, які як рецептивні, так і репродуктивні формуються в процесі мовного тренування, а саме: побіжний і безпомилковий переклад досліджуваної лексики, швидке читання словосполучень і речень з досліджуваною лексикою. *Навички 2* - репродуктивні мовні навички вживання деривативної лексики, які формуються шляхом швидкого і безпомилкового читання словосполучень і речень, що містять досліджувану трансформовану лексику, а також перекладу; *навички 3* - репродуктивні навички вживання ідіомативної лексики, які формуються за допомогою виконання мовних дій а саме: швидкого і безпомилкового впізнавання при читанні і самостійного продукування словосполучень і речень з досліджуваною ідіомативною лексикою для вирішення мовних завдань.

Уміння - це володіння способами (прийомами, діями) застосування засвоєваних знань на практиці. У нашій же моделі, *уміння 1* - це мовні вміння вживати досліджувану лексику, які розвиваються шляхом вживання номінативної лексики в речення на основі: відповідей на спеціальні питання; доповнення і розширення речень; самостійного складання речень; *уміння 2* - репродуктивні мовні вміння вживати деривативну трансформовану лексику поряд з номінативною раніше вивченою, вони розвиваються шляхом вживання номінативної і деривативної лексики в реченнях на підставі доповнення та розширення речень; *вміння 3* - це репродуктивні вміння вживання всіх трьох типів лексики, які досягаються тими ж методами, що і *вміння 2*, тобто методом вживання ідіомативної лексики в реченнях на основі самостійного складання речень.

На другому, умовно-комунікативному етапі, ми стикаємося з такими компонентами змісту навчання, як: передмовленнєві вміння. Розвиток умінь вживати досліджувану лексику на комунікативному рівні починається зі становлення (удосконалення) *предмовленнєвих умінь* - умінь вживати досліджувану лексику, а саме: номінативну, деривативну, і ідіомативну, але не в живій мові, а у навчальних завданнях, і формуються ці вміння шляхом читання автентичних текстів першого рівня адаптованості, завершення речень, розширення речень за змістом прочитаного і прослуханого, опанування та відповідей на ключові питання. На третьому, реально-комунікативному етапі, ми вдосконалюємо умовно-мовленнєві та реально-мовленнєві вміння. *Умовно-мовленнєві вміння* - мовні вміння цього рівня поки що недостатньо реальні, так як припускають роботу в рамках визначених умов, будь то опори або навчальні тексти. Ці вміння досягаються наступними методами: читання, завершення речень, висловлювання різних думок одними і тими ж мовними засобами та опанування.

Вміння викладати інформацію почутого новинного повідомлення можна вважати *реально-мовними вміннями* - тому, що вони абсолютно природні, автентичні, що не підлягають ніякої адаптації. У цих повідомленнях присутня як номінативна, деривативна так і ідіомативна лексика. Навчальний характер процесу сприймання на слух ЗМІ повідомлень присутній лише у відборі викладачем сюжетів, що містять інформацію з досліджуваної теми. Сам же процес добування інформації з відео сюжету повністю самостійний з боку студента, позаяк перегляд новин здійснюється в реальному часі і з реальною швидкістю пред'явлення аудіо / відео матеріалу, а це 150-170 слів на хвилину. Контроль якості такого роду умінь відрізняється від усіх попередніх позицій своєю природністю, оскільки сприймання автентичного новинного повідомлення носить не тільки навчальний, але і пізнавальний характер і полягає у збагаченні знань новою інформацією, а також вираженні власної думки щодо побаченого сюжету з використанням додаткової інформації.

Форми контролю результатів навчання. Лише високий рівень набутих знань дає підстави до формування на їх основі навичок, сформовані ж на належному рівні навички дають підставу розвивати вміння. Якість становлення кожного рівня і готовності переходити на наступний, можна перевірити лише шляхом контролю.

Що ж до першого етапу, то робота з лексичним матеріалом. І тільки високий рівень лексичних знань і умінь

вживати номінативну, деривативну і ідіомативну лексику дозволяє нам перейти на наступний рівень, а саме до розвитку аудитивних умінь на умовно-комунікативному етапі.

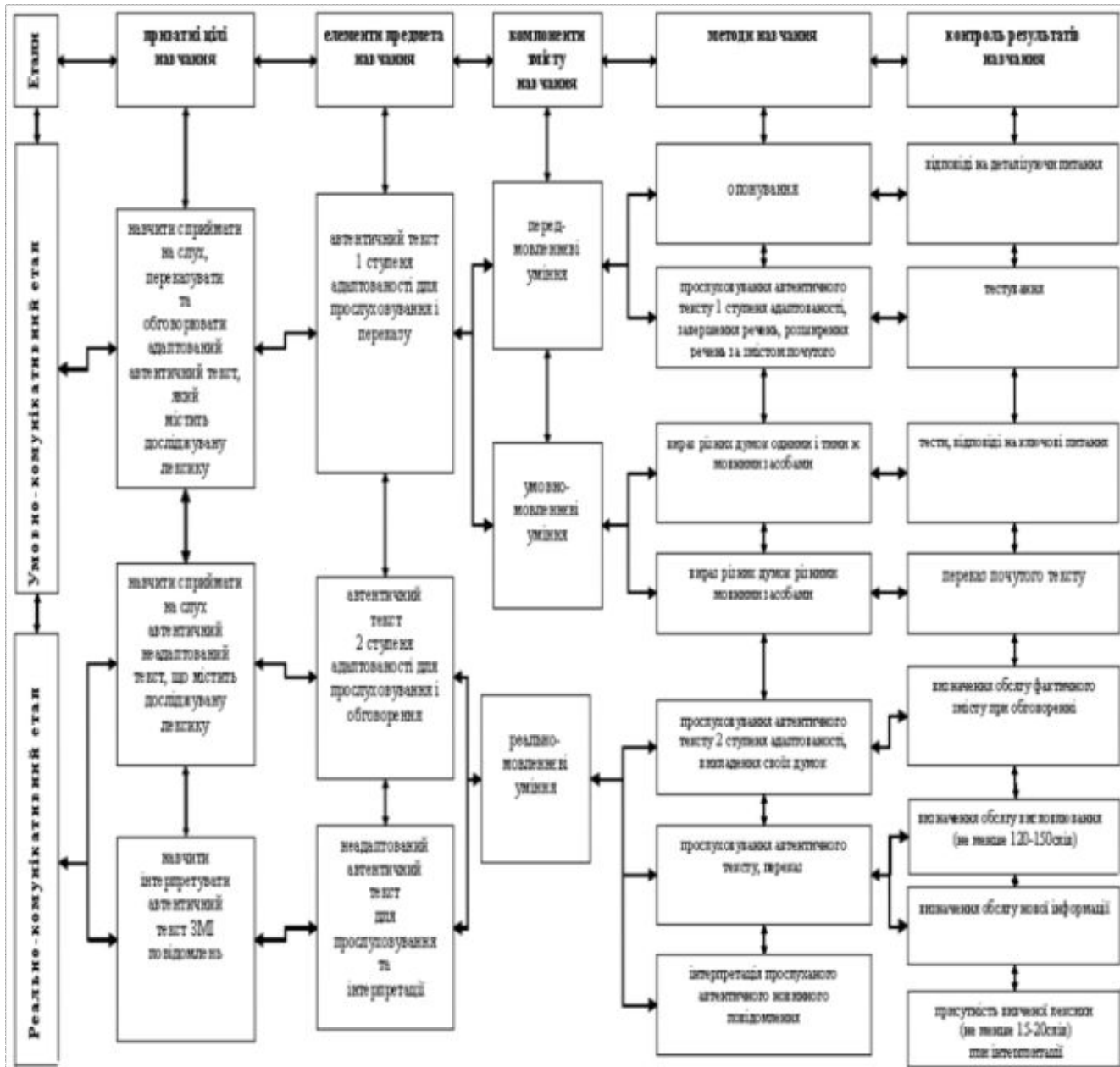
Високий рівень передмовленневих умінь на умовно-комунікативному рівні обумовлює можливість розвитку реально мовленневих умінь.

На третьому етапі розвиваються умовно-мовленневі та реально-мовленневі вміння, що прямо пропорційно відбивається на вдосконаленні професійної компетенції студентів філологів. Форма контролю даних умінь націлена на обсяг індивідуального висловлювання, який повинен становити не менше 120-150 слів, на обсяг додаткової інформації та на присутність вивченої номінативної, деривативної та ідіомативної лексики в даній інтерпретації, не менше 15-20 слів і виразів.

Таким чином, представимо нашу педагогічну модель процесу формування потенційного англомовного словника для сприйняття автентичної мови.

Модель процесу формування потенційного англомовного словника для сприйняття автентичного мовлення

Висновки. Усі елементи педагогічної моделі є взаємозалежними і взаємозумовляють один одного. Так, досягнення позитивних результатів на кожному етапі на пряму залежить від правильно поставлених конкретних цілей, які сприяють цілісності процесу, та обумовлюють елементи предмета навчання. У свою чергу, кожен елемент предмета навчання залежить від сформованості попереднього, яка відбувається шляхом застосування різних методів навчання і перевіряється способами контролю, властивими кожному елементу навчання окремо. Лише високий рівень набутих знань 1 дає підстави до набуттю знань 2 та й знань 3. Надбані на високому рівні знання 3 дозволяють приступити до формування на їх підставі навичок 1, потім навичок 2 і навичок 3. Перевірені різними способами контролю та сформовані на належному рівні навички 3 дають підставу розвивати вміння - 1, уміння - 2 і, нарешті, уміння - 3. Контролем рівня розвиненості умінь ми переходимо до другого етапу, на якому розвиваємо спочатку перед-мовленнєві вміння, а потім і умовно-мовні та реально-мовленнєві вміння.

Поряд з компонентами змісту ускладнюються і елементи предмета навчання, від лексичного матеріалу до адаптованим текстам і до автентичних мас-медіа повідомленнями.

Таким чином, представлена нами педагогічна модель процесу формування потенційного англомовного словника для сприймання автентичного мовлення не тільки обґрунтовує суть і послідовність усіх видів мовних, предмовленнєвих і мовленнєвих дій і видів мовленнєвої діяльності для досягнення кінцевої мети навчання досліджуваного предмета, а й наочно демонструє зв'язок і залежність усіх компонентів нашої моделі.

Вважаємо, що весь попередній аналіз процесу формування потенційного англомовного словника і наукове моделювання цього процесу дозволять створити передбачувану систему вправ з навчання номінативної, деривативної і ідіомативної лексики.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Артемов В.А.* Психология обучения иностранным языкам: учебное пособие / В.А. Артемов. – М.: Просвещение, 1969. – 279 с.
2. *Бех П.О., Биркун Л.В.* Концепція викладання іноземних мов в Україні / П.О. Бех, Л.В. Биркун // Іноземні мови. – 1996. – № 2. – С. 3-8.
3. *Витлин Ж.Л.* Навьки и умения в психологии и методике обучения иностранным языкам / Ж.Л. Витлин // Иностр. яз. в школе. – 1999. – № 1. – С. 87-92.
4. *Мартинова Р. Ю.* Цілісна загальнодидактична модель змісту навчання іноземних мов: [моногр.] / Раїса Юріївна Мартинова. – К. : Вища шк., 2004. – 454 с.
5. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів педагогічних навчальних закладів / В. А. Сластьонін, І. Ф. Ісаєв, О. І. Міщенко, Є. Н. Шиянов. – М.: Школа – Прес, 1997. – С. 43-53.

Подано до редакції 13.04.11
